

**Sygn. akt II Ca 695/14**

## POSTANOWIENIE

Dnia 12 listopada 2014 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: **SSO Małgorzata Klesyk**

Sędziowie: **SO Magdalena Bajor-Nadolska**

**SO Cezary Klepacz (spr.)**

Protokolant: st. protokolant sądowy Agnieszka Baran

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 28 października 2014 r. sprawy

z wniosku H. Ś.

z udziałem: T. W. (1), E. D., I. W. i J. Z.

o dział spadku i podział majątku wspólnego

na skutek apelacji uczestników T. W. (1) i J. Z. od postanowienia Sądu Rejonowego w Końskich z dnia 31 stycznia 2014 r., sygn. akt I Ns 788/11

**postanawia: oddalić apelację.**

**Sygn. akt II Ca 695/14**

## UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 31 stycznia 2014 roku w sprawie I Ns 788/11 Sąd Rejonowy w Końskich: w pkt I dokonał działu spadku po T. W. (2), obejmującego udział do 1/2 części we współwłasności nieruchomości niezabudowanej, położonej w S., o powierzchni 0,2526 ha, oznaczonej jako działki o numerach: (...), (...), (...) i (...) na mapie zaewidencjonowanej w Starostwie Powiatowym w K. za nr (...), objętej postanowieniem tego Sądu w sprawie I Ns 79/01, w ten sposób, że udział ten przyznał na rzecz H. Ś., bez obowiązku spłat; w pkt II dokonał zniesienia współwłasności nieruchomości zabudowanej, położonej w S., o powierzchni 2,0566 ha, oznaczonej jako działki o numerach: (...), (...), (...), (...), (...) i (...), objętej wyrokiem Sądu Rejonowego w Końskich w sprawie I C 153/10, w ten sposób, że przyznał ją na własność H. Ś., bez obowiązku spłat; w pkt III pobrał na rzecz Skarbu Państwa, tytułem kosztów związanych z opinią biegłego, od H. Ś. kwotę 1.949 zł, a od T. W. (1), J. Z. i I. W. – po 650 zł; w pkt IV orzekł, że wnioskodawczyni i uczestnicy ponoszą koszty postępowania we własnym zakresie.

Sąd ten ustalił poczynił następujące ustalenia.

T. W. (2) zmarł w dniu 25 listopada 1989 r., a spadek po nim, zgodnie z postanowieniem Sądu Rejonowego w Końskich w sprawie I Ns 333/08, nabyli żona I. W. oraz dzieci: M. W., H. Ś. i E. D. po 1/4 części. L. W. zmarła w dniu 13 czerwca 2007 roku, a Sąd Rejonowy w Końskich w sprawie I Ns 979/07 stwierdził, że spadek po niej na podstawie testamentu nabyła córka H. Ś. w całości. M. W. zmarł w dniu 27 listopada 2006 roku, pozostawiając żonę I. W. oraz dzieci: T. W. (1) i J. W. (obecnie Z.).

L. W. i T. W. (2) byli posiadaczami nieruchomości położonej w S.o powierzchni 2,0138 ha, oznaczonej jako działki o numerach: (...), (...), (...), (...) i (...). Akt własności ziemi nr (...) został wydany na L. W., chociaż w dacie 4 listopada 1971 roku pozostawała ona w związku małżeńskim z T. W. (2) i wspólnie z nim prowadziła to gospodarstwo. Obecnie jest to nieruchomość o powierzchni 2,0566 ha. Postanowieniem z dnia 10 września 2001 roku Sąd Rejonowy w Końskich w sprawie I Ns 79/01 stwierdził, że L. W. i T. W. (2) stali się z mocy prawa, z dniem 4 listopada 1971 roku, na zasadzie małżeńskiej wspólności ustawowej, współwłaścicielami nieruchomości położonej w S.o powierzchni 0,2526 ha, oznaczonej jako działki o numerach: (...), (...), (...) i (...).

W 1966 r. L. i T. W. (2) przekazali M. W. nieruchomość niezabudowaną, położoną w S., o powierzchni 0,9414 ha, oznaczoną jako działka nr (...), na którą M. W. otrzymał akt własności ziemi nr (...). W 1968 r. nieruchomość położoną w S., o powierzchni 0,7094 ha, oznaczoną jako działka nr (...), otrzymała od rodziców E. D.. Na nieruchomość tę otrzymała następnie akt własności ziemi nr (...).

Wartość nieruchomości będącej własnością T. i L. małżonków W. wynosi 452.754 zł. Wartość działki nr (...) wynosi 378.947 zł, zaś działki nr (...) – 563.448 zł.

W 2008 r. H. Ś. wycięła z działek leśnych o numerach (...) i (...) drzewo o wartości 3.121 zł.

Sąd Rejonowy wskazał, że darowizny otrzymane przez M. W. i E. D. nie zostały zużyte lub spożytkowane, nastąpiła tylko zmiana ich przeznaczenia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. W dacie darowizny obie działki miały charakter rolny, wobec czego, gdyby przyjąć taki ich charakter w dacie otwarcia spadku, ich wartość byłaby niższa. Dlatego też Sąd przyjął wartość wszystkich nieruchomości wg stanu z daty śmierci spadkodawcy, a cen z daty działu spadku. Wartość nieruchomości wynosi 505.858 zł, zatem udział T. W. (2) ma wartość 252.928 zł, a wartość pożytków z działki leśnej – 1.560 zł. Doliczając do tego darowiznę na rzecz E. D. – 1/2 wartości działki (...), tj. kwotę 281.724 zł i darowiznę na rzecz M. W. – połowę wartości otrzymanej przez niego działki, tj. kwotę 189.437 zł, Sąd otrzymał wartość majątku spadkowego T. W. (2) w kwocie 725.685 zł. Udziały M. W. i E. D. wynoszą po 1/4 części, co odpowiada kwotom po 181.421 zł, które są mniejsze od wartości otrzymanych przez nich darowizn, wobec czego podlegają one zaliczeniu w całości na ich schedy spadkowe. W konsekwencji nieruchomości zostały przyznane H. Ś. bez spłat na rzecz pozostałych spadkobierców.

Apelację od tego orzeczenia wnieśli uczestnicy T. W. (1) i J. Z., zaskarżając je w całości i zarzucając:

- obrazę art. 1039 k.c. przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że darowizny poczynione na rzecz poprzednika prawnego uczestników podlegają rozliczeniu, podczas gdy ustalenie tytułu prawnego do działu spadku nastąpiło w drodze ustalenia prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w sprawie I C 153/10;
- obrazę art. 328 § 2 k.p.c. poprzez zaniechanie wskazania w uzasadnieniu postanowienia faktów, które Sąd uznał za udowodnione, dowodów na których się oparł, przyczyn, dla których innym odmówił wiarygodności;
- obrazę art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną ocenę dowodów w zakresie wartości nieruchomości objętych postępowaniem, zaniechanie wskazania wartości nieruchomości objętych podziałem oraz pominięcie przy rozliczeniu wartości wynikających z rozliczenia wysokości udziałów przypadających uczestnikom wg stanu na datę otwarcia spadku po T. W. (2).

Wskazując na to, uczestnicy wnieśli o uchylenie postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Końskich, przy uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego.

Uczestniczka I. W. przyłączyła się do apelacji, zaś H. Ś. wniosła o jej oddalenie.

**Sąd Okręgowy zważył, co następuje.**

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd Rejonowy poczynił w zasadzie prawidłowe ustalenia faktyczne, które Sąd Okręgowy w przeważającej części podziela, podobnie jak wnioski wynikające z tych ustaleń.

Niezasadny jest zarzut naruszenia art. 1039 k.c. z powołaniem się na okoliczność, że podstawę działu spadku i zniesienia współwłasności stanowi wyrok wydany w sprawie o sygn. akt I C 153/10, którym stwierdzono, że współwłaścicielami nieruchomości o powierzchni 2,0566 ha, oznaczonej jako działki o numerach: (...), (...), (...), (...) i (...), są w odpowiednich częściach: H. Ś., E. D., I. W., T. W. (1) i J. W.. W uzasadnieniu tego orzeczenia podniesiono, że współwłasność wynika z dziedziczenia, a powódka ma interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie, gdyż nieruchomość nie ma urządzonej księgi wieczystej, a obecnie, na podstawie (...) i postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po L. W., jako jedyny właściciel figuruje H. Ś.. Wyrok ten w istocie usankcjonował jedynie stan prawny, jaki zaistniał w chwili otwarcia spadku, a więc zasadę, że spadkobiercy nabywają spadek w chwili jego otwarcia i z tą chwilą powstaje pomiędzy nimi wspólność majątku spadkowego. Wspólność ta powstaje ex lege i dotyczy majątku spadkowego traktowanego jako całość, spadkobierca ma udział w spadku, a nie w poszczególnych składnikach spadku. Z istoty wspólności majątku spadkowego wynika, że nie stanowi ona współwłasności, która może być zniesiona na podstawie art. 210 i nast. k.c. oraz art. 617 i nast. k.p.c., lecz konieczne jest zastosowanie art. 1035 i nast. k.c. oraz art. 680 i nast. k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 1991 r., III CRN 125/91, Lex nr 9058). Z kolei w wypadku, gdy w skład spadku wchodzi udział spadkodawcy w majątku objętym małżeńską wspólnością ustawową, do dokonania działu spadku niezbędne jest uprzednie albo jednoczesne z działem spadku, połączone w tym samym postępowaniu, przeprowadzenie podziału majątku wspólnego (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 1972 r., III CZP 100/71, OSNC 1972/7-8/129). Dlatego w niniejszym postępowaniu należało przeprowadzić dział spadku po T. W. (2), połączony z podziałem majątku wspólnego spadkodawcy i jego żony L. W..

Nie jest także uzasadniony zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., gdyż Sąd Rejonowy podał fakty, jakie ustalił, omawiając dowody, które wziął pod uwagę i wskazując przepisy stanowiące podstawę prawną orzeczenia.

Sąd pierwszej instancji nie naruszył także art. 233 § 1 k.p.c., słusznie uznając opinie biegłego sądowego za podstawę ustalenia wartości nieruchomości, wskazując wartość poszczególnych nieruchomości, w tym objętych darowiznami oraz wartość całego spadku. Wyjaśnił też, dlaczego uważa za słuszne zastosowanie art. 1040 k.c.

Zgodnie z art. 1039 § 1 k.c., jeżeli w razie dziedziczenia ustawowego dział spadku następuje między zstępnymi albo między zstępnymi i małżonkiem, spadkobiercy ci są wzajemnie zobowiązani do zaliczenia na schedę spadkową otrzymanych od spadkodawcy darowizn, chyba że z oświadczenia spadkodawcy lub z okoliczności wynika, że darowizna została dokonana ze zwolnieniem od obowiązku zaliczenia. Przepis art. 1040 k.c. przewiduje z kolei, że jeżeli wartość darowizny podlegającej zaliczeniu przewyższa wartość schedy spadkowej, spadkobierca nie jest obowiązany do zwrotu nadwyżki. W wypadku takim nie uwzględnia się przy dziale spadku ani darowizny, ani spadkobiercy zobowiązanego do jej zaliczenia. Na mocy art. 1041 k.c. dalszy zstępny spadkodawcy obowiązany jest do zaliczenia na schedę spadkową darowizny dokonanej przez spadkodawcę na rzecz jego wstępnego. Według art. 1042 § 1 k.c., zaliczenie na schedę spadkową przeprowadza się w ten sposób, że wartość darowizn podlegających zaliczeniu dolicza się do spadku lub do części spadku, która ulega podziałowi między spadkobierców obowiązanych wzajemnie do zaliczenia, po czym oblicza się schedę spadkową każdego z tych spadkobierców, a następnie każdemu z nich zalicza się na poczet jego schedy wartość darowizny podlegającej zaliczeniu. Przepis § 2 tego artykułu przewiduje, że wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili działu spadku. Ustalony w art. 1039 k.c. obowiązek zaliczania darowizn na schedę spadkową ma na celu wyrównanie, między spadkobiercami, korzyści uzyskanych od spadkodawcy za życia i po śmierci przez krąg osób w ustawie określonych. Wzajemne zaliczenie darowizn ma wprowadzić swoje źródło w ustawie, ale opiera się na dorozumianej woli spadkodawcy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2002 r., III CKN 503/00, Lex nr 53147). Można przyjąć, że skoro spadkodawca nie zwolnił darowizny z obowiązku zaliczenia na schedę spadkową, to jego wolą było jednakowe potraktowanie wszystkich spadkobierców. Ustawa nie określa czasu, w jakim darowizna została dokonana, stąd też można wnosić, że wszystkie darowizny dokonane na rzecz małżonka i zstępnym przez spadkodawcę podlegają zaliczeniu na schedę spadkową. W zasadzie chodzi tu o wszystkie nieodpłatne przysporzenia,

które za życia spadkodawcy przeszły z jego majątku do majątku spadkobiercy i stały się własnością tego ostatniego. Zaliczeniu podlegają więc także inne korzyści, jakie otrzymał spadkobierca od spadkodawcy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2002 r., III CKN 503/00, Lex nr 53147). Orzecznictwo przyjmuje, że taką korzyścią może być nieformalna darowizna dokonana przez spadkodawcę, na przykład darowizna nieruchomości bez zachowania aktu notarialnego, jeżeli w jej następstwie miało miejsce nabycie własności w innej drodze. W szczególności chodzi o nieruchomości rolne nabyte drogą uwłaszczenia lub objęte przez spadkobiercę w posiadanie na poczet schedy spadkowej. Dlatego powszechnie przyjmuje się, że nieruchomość rolna należąca do spadku, a nabyta na własność przez jednego ze spadkobierców w drodze uwłaszczenia na podstawie ustawy z dnia 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz. U. Nr 27, poz. 250) może być zaliczona w postępowaniu sądowym o dział spadku na poczet przysługującej temu spadkobiercy schedy spadkowej wg zasad określonych w art. 1039-1042 k.c., gdy podstawą jej objęcia w posiadanie przez spadkobiercę było nieformalne wydzielenie mu tej nieruchomości przez spadkodawcę, bądź też faktyczny dział spadku, w tym również objęcie nieruchomości w okolicznościach wskazujących na to, że chodzi o objęcie w posiadanie na poczet schedy spadkowej (tak Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 7 grudnia 1983 r., III CZP 60/83, OSNC 1984/7/108). Do oszacowania darowizny przyjmuje się jej wartość z chwili działu spadku zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego oraz względami sprawiedliwości (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 marca 2005 r. III CK 28/o M. Prawn. 2005/7/322).

Przenosząc te uwagi na grunt niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że darowizny poczynione przez rodziców na rzecz M. W. i E. D. zaliczeniu na ich schedy spadkowe w związku z dziedziczeniem po T. W. (2).

Jak wynika z materiału dowodowego, także w zakresie uzupełnionym przez Sąd Okręgowy w postaci zeznań wnioskodawczyni i uczestników (k.197), w latach 60. ubiegłego wieku L. i T. małżonkowie W. dokonali darowizny na rzecz swoich najstarszych dzieci: M. W., który otrzymał działkę nr (...) o powierzchni 0,94141 E. D., która otrzymała działkę nr (...) o powierzchni 0,7094. M. W. zaczął użytkowanie działki. W dalszym ciągu także L. W. częściowo użytkowała działki rolniczo. Na działce nr (...) rozpoczęła się budowa domu.

Uznać należy, mając na względzie zasady logiki i doświadczenia życiowego, że wolą L. i T. małżonków W. był podział ich nieruchomości pomiędzy dzieci, przy czym oczywiste było, że nie przekazywali oni wówczas części nieruchomości także córce H. Ś., jako że była ona małoletnia (urodziła się w dniu (...)). – odpis skrócony aktu małżeństwa – k.2 akt sprawy I Ns 979/07 Sądu Rejonowego w Końskich).

Odnosząc się do zarzutu wadliwego ustalenia wartości nieruchomości objętych darowizną na rzecz M. W., podnieść należy, iż działka nr (...) jest niezabudowana. Co istotne, brak jest danych dotyczących przeznaczenia działki w miejscowym planie w dacie dokonania nieformalnej darowizny, a biorąc pod uwagę, że w przyszłym studium i w zamierzeniach planistycznych teren, na którym znajduje się ta nieruchomość był cały czas przewidywany jako rezerwa terenów budowlanych, co zostało uwzględnione w aktualnym planie, powinien być wyceniony jako budowlany i przewidziany pod zabudowę. Taka ocena jest uprawniona tym bardziej, że na działce nr (...), którą otrzymała od rodziców E. D., budowę domu rozpoczęto już w 1966 r. Odmienne potraktowanie nieruchomości będących przedmiotem darowizny, w szczególności ustalenie ich wartości jako gruntów rolnych byłoby zatem nieuzasadnione i krzywdzące dla wnioskodawczyni, która jako jedyna nie została wcześniej wyposażona przez rodziców.

Wartość nieruchomości, które wchodziły w skład majątku wspólnego T. W. (2) i L. W. wynosi 505.858 zł, zgodnie z operatem szacunkowym biegłego sądowego L. S. z dnia 14 grudnia 2012 r. (k.60). Wartość spadku po T. W. (2) odpowiada połowie tej wielkości, co daje kwotę 252.929 zł. Jak wynika z operatu szacunkowego, wartość nieruchomości otrzymanej przez M. W. w drodze darowizny od rodziców wynosi 378.947 zł, zatem połowa tej wartości, jako podlegająca zaliczeniu na schedę spadkową po ojcu darowizna od niego otrzymana, to kwota 189.473,50 zł. Z kolei darowizna podlegająca zaliczeniu na schedę spadkową przez E. D. ma wartość 281.724 zł (połowa kwoty 563.448 zł stanowiącej wartość tej nieruchomości, wynikająca ze wskazanego operatu szacunkowego). Łącznie zatem wartość majątku spadkowego, po doliczeniu darowizn, wynosi 724.126,50 zł. Udział każdego ze spadkobierców odpowiada kwocie 181.031,62 zł (724.126,50 zł : 4). Wartość darowizn poczynionych na rzecz M. W. i E. D. przewyższa zatem

wartość ich sched spadkowych, wobec czego nie uwzględnia się ostatecznie przy działaniu spadku ani wymienionych darowizn, ani spadkobierców zobowiązanych do ich zaliczenia.

Tym samym, wchodzący w skład spadku po T. W. (2) udział we współwłasności nieruchomości, które należały do majątku wspólnego spadkodawcy i jego żony L. W. przypada w całości wnioskodawczyni, jako spadkobierczyni ustawowej, która w całości nabyła spadek po swojej matce jako spadkobierczyni testamentowa. Ostatecznie zatem zaskarżone postanowienie, które doprowadziło do uzyskania przez H. Ś. własności nieruchomości wchodzących pierwotnie w skład majątku wspólnego jej rodziców, a więc także definitywnego działu spadku po T. W. (2), jest prawidłowe.

Mając to na uwadze, oddalono apelację jako bezzasadną na mocy art. 385 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

***SSO M. Bajor-NadolskaSSO M. KlesykSSO C. Klepacz***